

*А.Є. Санченко,
к.ю.н., старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу проблем
модернізації господарського права та законодавства,
керівниця Центру перспективних досліджень і співробітництва
з прав людини в сфері економіки
ДУ «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України»,
м. Київ, Україна*

ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Актуалізація вивчення засадничих параметрів взаємозв'язку соціально відповідального господарювання і сталого розвитку України в цілому та міст, зокрема, не викликає сумнівів. Адже такі пошуки мають науково-прикладне значення з огляду на сукупність поточних політико-правових, соціальних і економічних викликів та умов, передусім, – на тривалу соціально-економічну кризу в Україні, що посилюється через вплив пандемії COVID-19. Концептуально визначальними серед них є ті, що закріплені в ряді міжнародних документів комплексного характеру – в Резолюції 70/1 Генеральної Асамблеї ООН 2015 р. «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»[1] (далі – Порядок денний ООН) та відповідному Указі Президента України 2019 р. «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [2], Керівних принципах ООН з питань бізнесу та прав людини 2011 р. [3], Глобальному договорі ООН 1999 р. [4], Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства 1976 р. (оновлена в 2011 р.) [5], Міжнародному стандарті ISO 26000 «Настанови по соціальній відповідальності» 2010 р. [6], з яким у 2019 р. гармонізовано національний стандарт ДСТУ ISO 26000:2019 [7], ін.

Порядок денний ООН, що містить 17 Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР), визначає суть багатоаспектних перетворень у найближчі десятиліття, спрямованих на досягнення гармонійного розвитку різних сфер життєдіяльності людства й на різних її рівнях. Він становить універсальну основу наявних та потенційних

взаємозв'язків між розмаїттям явищ різного походження і гатунку та їх суб'єктами й об'єктами і передбачає впровадження органічно збалансованого поєднання економічного, соціального та екологічного компонентів сталого розвитку світу, що має відбуватися на користь людей. При цьому однозначно встановлюється, що люди повинні мати можливість реалізувати свій потенціал в умовах гідності й рівності та в оточенні здорового довкілля, і ніхто не має лишатися поза увагою. Отже, ЦСР стосуються всіх суб'єктів суспільних відносин незалежно від їх статусу – колективних або індивідуальних, публічного або приватного права. А їх щоденна діяльність повинна мати стрижень соціальної відповідальності у тому її розумінні, що передбачає дотримання ними вимог соціальних норм (правових включно), які відображають інтереси суспільного розвитку, та у разі їх порушення в певній площині суспільних відносин – застосування заходів для відновлення соціальної справедливості й, за неминучості, несення юридичної відповідальності.

Зазначимо, що соціально відповідальна діяльність суб'єктів суспільних відносин, і особливо відносин господарювання, є суттєво важливою для прогресивних перетворень, адже вона впливає не лише на загальну культуру суспільних відносин, але й на загальний добробут і безпеку життя людей. Вона має базуватися на цілості принципів – підзвітність і прозорість, повага прав людини, дотримання національного та міжнародного права, етичність поведінки та врахування інтересів усіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів). І це однаково стосується такої діяльності як на рівні держав, так і на рівні міст, зокрема, особливо з огляду на виразну тенденцію сучасності до значної концентрації населення саме в містах. За підрахунками експертів ООН, до 2050 року в них мешкатиме близько 68% населення світу [8].

Поряд із позитивними ефектами явища урбанізації, його подекуди слабка контрольованість і спланованість та недостатня урегульованість соціально-економічних відносин, що формуються у зв'язку з цим, викликали включення до Порядку денного ООН Цілі 11 «Сталий розвиток міст і спільнот». Її досягнення передбачає виконання низки взаємопов'язаних завдань, серед яких забезпечення розробки і реалізації стратегій місцевого роз-

витку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, виробництво місцевої продукції, розвиток туризму, рекреації і місцевої культури; зменшення негативного впливу забруднюючих речовин, у тому числі на довкілля міст, шляхом використання інноваційних технологій.

Як стверджували експерти ООН вже на час ухвалення Порядку денного, чотири мільярди людей у містах світу внаслідок стрімкої урбанізації стикалися з їх незапланованим розширенням; недостатнім розвитком інфраструктури і послуг, включаючи водопостачання, управління відходами, комфортне транспортне сполучення та ін.; з проблемами збільшення забруднення повітря через інтенсивну та шкідливу господарську діяльність тощо. Останній негативний фактор є результатом порушення суб'єктами господарювання соціальних норм, принципів соціальної відповідальності та поваги прав людини й у цілому становить безпосередню загрозу для життя людей. Так, дані, наведені у Звіті ООН за 2020 рік про реалізацію ЦСР, свідчать, що в глобальному масштабі у 2016 році забруднення навколишнього повітря спричинило 4,2 мільйона передчасних смертей. У 2016 році дев'ять із десяти мешканців міст були змушені дихати повітрям, яке не відповідало показникам якості Всесвітньої організації охорони здоров'я; більше половини міського населення у світі зазнало рівня забруднення повітря, що перевищувало ці показники щонайменше в 2,5 рази. Водночас зазначається, що впродовж пандемії COVID-19, яка викликала локдаун та призупинення або скорочення роботи підприємств і зменшення використання автомобільного транспорту, у деяких містах рівень забруднення повітря суттєво знизився. При цьому висловлюється припущення, що внаслідок можливого послаблення або скасування деякими державами екологічних норм і стандартів із метою стимулювання економічного відновлення та зростання під час пандемії або в пост-пандемічний період, рівень забруднення повітря може значно підвищитися. В зв'язку з цим ООН закликає уряди держав-членів забезпечити уникнення таких дій [9]. Тож, наведені у цьому Звіті дані та факти вкотре актуалізують безспірну важливість визнання суб'єктами господарювання та дотримання соціальної цінності-норми щодо справедливого балансу між суто еко-

номічними підприємницькими інтересами та інтересами сталого розвитку в цілому, міст і міських громад зокрема.

Принагідно акцентуємо, що досягнення всіх ЦСР певним чином пов'язано зі сталим розвитком міст і залежить від нього. Виконання завдань Цілі 11 пов'язано, наприклад, у питаннях розвитку інфраструктури з ЦСР 6, 7, 9; у питаннях вироблення і споживання «чистої» енергії та зменшення забруднення навколишнього середовища – з ЦСР 6, 7, 9, 12, 13; у питаннях забезпечення задоволення базових потреб, а також якості та доступності послуг – з ЦСР 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10; у питаннях технологічного розвитку – з ЦСР 6, 7, 9; у питаннях залучення громади міста до прийняття рішень щодо управління ним – з ЦСР 5, 8, 10, 12, 16 та 17. Їх соціально спрямований зміст передбачає соціально-відповідальне господарювання. Адже спосіб, яким користуються суб'єкти господарювання при плануванні та розвитку міст, завдяки якому вони впливають на їх інфраструктуру, надання послуг і створення робочих місць, запобігають можливим ризикам своєї діяльності та пом'якшують їх, реагують на інтереси і потреби зростаючого населення міських громад, є визначальним для рівня і тривалості процвітання міст та їх жителів, а також для відповідного репутаційного та економічного успіху їх самих.

У цьому контексті для суб'єктів господарювання важливо не лише докладно орієнтуватися в комплексі ЦСР, але й свідомо реалізувати Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини, котрі в якості однієї із засад їхньої благополучної взаємодії з державою та суспільством встановлюють їх відповідальність поважати права людини (зокрема, застосовуючи підхід належної обачності (*due diligence*) в ході своєї діяльності), та котрі увібрали Десять принципів Глобального договору ООН, Міжнародний стандарт ISO 26000, ін.

Стисло характеризуючи ISO 26000, зазначимо низку наступних параметрів для діяльності соціально відповідальних суб'єктів господарювання:

- 1) політика соціальної відповідальності інтегрована в систему їх управління та, за необхідності, їх структуру;
- 2) забезпечується дотримання прав людини, у тому числі шляхом попередження і розв'язання ситуацій, які створюють ри-

зик для прав людини; уникнення співучасті в порушеннях прав людини та потенційної дотичності до них (зокрема, й на зачеплених конфліктом територіях та в ланцюгах постачання); наявності та дієвості механізмів розгляду скарг і вирішення спорів; запобігання дискримінації та взаємодії з вразливими групами населення; сприяння реалізації громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав;

3) застосовується належна практика у сфері праці в питаннях працевлаштування та трудових відносин, умов праці та соціального захисту, соціального діалогу, охорони та безпеки праці, розвитку людини та навчання на робочому місці;

4) забезпечується збереження навколишнього природного середовища;

5) впроваджується та укорінюється добросовісна ділова практика, що включає запобігання та протидію корупції, відповідальну політичну участь, етичну поведінку та чесну конкуренцію, сприяння соціальній відповідальності у ланцюжку створення вартості товарів і послуг, повагу до майнових прав;

б) забезпечується дотримання прав споживачів товарів і послуг;

7) здійснюється залучення та розвиток громади шляхом врахування її думки щодо ведення господарської діяльності на її території; підтримки сфер охорони здоров'я, освіти і культури; створення робочих місць та розвитку навичок працюючих; розробки нових безпечних технологій і доступу до них; створення середовища добробуту та зростання доходів; соціальних інвестицій.

Просування впровадження таких норм і стандартів у діяльність суб'єктів господарювання приватного права (бізнес-компаній) останніми роками відбувається через ESG (Environmental, Social and Governance) стратегії, спрямовані на розв'язання супроводжуваних екологічних, соціальних та управлінських проблем у відповідності до ЦСР. ESG-стратегії стають все більш помітним мейнстримом і є частиною пріоритетних вимог інвесторів. Три елементи ESG включають наступне: «Е» – екологічні критерії, що стосуються енергії, яку споживає компанія, та відходів, які вона створює; використання необхідних їй

ресурсів; та наслідків її діяльності для всього живого. Вони стосуються також і викидів вуглецю та проблем зміни клімату; «S» – соціальні критерії, котрі стосуються відносин компанії та репутації, яку вона формує, у взаємодії з населенням та установами в громадах, де ведеться господарювання; трудових відносин, сприйняття різноманітності суспільства та забезпечення інклюзивності; «G» – управління як внутрішня система практик, контролю та процедур, які застосовує компанія для внутрішнього управління, прийняття ефективних рішень, дотримання законодавства та задоволення потреб зовнішніх зацікавлених сторін [10].

В Україні компанії лише починають впроваджувати програми сталого розвитку та ESG-стратегії [11], готувати та публікувати нефінансові звіти [12]. Здебільшого цими інструментами користуються розміщені в Україні підрозділи великих європейських і американських компаній, адже таким чином вони не лише соціально відповідально долучаються до виконання ЦСР, але й працюють на користь реалізації своїх інтересів – зростання довгострокової цінності компаній, примноження їх репутаційного капіталу і собівартості активів, тощо.

Цікавими зарубіжними прикладами соціально відповідального господарювання для сталого розвитку міст на засадах ЦСР є нестандартні ініціативи інноваційних проектів. Так, у містах Італії, Китаю, Нідерландів та Швейцарії окремі будівельні та архітектурні компанії впроваджують проекти розташування «вертикальних лісів» на житлових багатоповерхівках для забезпечення зон комфортного проживання та відпочинку містян. Зокрема, в м. Мілані (Італія) на двох таких будівлях розміщено 800 дерев, 4500 кущів та 15000 рослин. Цікаво, що якби цей «ліс» був посаджений на землі, він охоплював би площу розміром у три з половиною футбольних поля. У м. Бангкок (Таїланд), де гострою є проблема дефіциту зелених насаджень, суб'єкти господарювання роблять внесок у створення нових громадських просторів шляхом використання старих інфраструктурних об'єктів – наприклад, стару залізничну лінію перетворили на затишний міський парк. Інші ініціативи стосуються забезпечення для мешканців міст 15-ти або 20-хвилинної інфраструктурної доступності

закладів освіти та відпочинку, бізнес - та державних послуг, магазинів, ін., що практикується, зокрема, в м. Парижі (Франція), м. Мельбурні (Австралія)[13]. Міжнародна компанія «Biosphere / Біосфера» виступила генеральним партнером проекту World Cleanup Day, що охоплює 156 країн та має на меті виховання культури поводження зі сміттям як з ресурсом. Вона долучилася і до прибирання у містах Києві, Дніпрі та Львові, зокрема, провівши плогінг – за шведською традицією запропонувала поєднати пробіжку з прибиранням парків та надала 175 000 пакетів для сміття зі 100% переробленого поліетилену [14].

На думку зарубіжних експертів у галузі сталого розвитку, «... маючи належні інновації та стимули, міста можуть дозволити поєднання високого рівня життя зі споживанням ресурсів, яке набагато нижче за нинішню норму в більшості міст» [15].

Необхідно наголосити, що у 2016 р. з метою просування реалізації ЦСР на рівні міст Генеральна Асамблея ООН ухвалила Резолюцію 71/256 «Нова програма розвитку міст» [16]. Цей документ визнає урбанізацію як одну з рушійних сил послідовного і всеохоплюючого економічного зростання, соціального і культурного розвитку та охорони навколишнього середовища, а також вагомість її потенційного внеску в досягнення перетворюючого і стійкого розвитку. А План здійснення «Нової програми розвитку міст» (п. 58) передбачає обов'язок держав-членів ООН допомагати створенню сприятливого, справедливого та відповідального підприємницького середовища, заснованого на принципах екологічної стійкості та загального процвітання, сприяння інвестиціям, інноваціям та підприємництву. Крім того, в ньому закріплене зобов'язання держав розв'язувати проблеми, з якими зустрічаються місцеві ділові кола, за допомогою надання підтримки мікро-, малим і середнім підприємствам та кооперативам стосовно всього виробничо-збутового ланцюга, зокрема компаніям і підприємствам, що працюють в умовах соціальної та солідарної економіки і, що діють як у формальному, так і неформальному секторах економіки.

Принагідно доречно навести думку українського експерта щодо важелів, які здатні забезпечити розширення впровадження суб'єктами господарювання програм сталого розвитку в нашій

державі. Серед них, зокрема, зазначено необхідність масового розвитку фінансування, особливо кредитування їх діяльності банківським сектором України та інститутами довгострокового інвестування, включаючи пенсійні фонди[17].

Україна як суб'єкт міжнародного права і держава-член ООН, учасник процесів глобалізації та євроінтеграції йде шляхом реалізації національних завдань щодо досягнення ЦСР, які є дієвими драйверами прогресивних зрушень. Відповідно, останніми роками в нашій державі ухвалено ряд важливих політико-правових актів, спрямованих на реалізацію ЦСР у різних сферах життєдіяльності суспільства, зокрема й тих, що визначають параметри відносин господарювання та сталого розвитку міст: Національна економічна стратегія на період до 2030 року[18], Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки[19], Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року[20], Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року[21], Національна стратегія у сфері прав людини[22], Стратегія людського розвитку [23], тощо. Їх виконання має здійснюватися в сукупності з реалізацією реформи децентралізації та зміцненням умов і готовності суб'єктів господарювання працювати у руслі міжнародних засад соціальної відповідальності, що поступово сприятиме сталому розвитку, збільшенню привабливості та комфорту міст України. А відтак відбуватиметься і рух до досягнення людино-центристської мети ЦСР щодо задоволення потреби населення міст реалізувати його потенціал в атмосфері гідності й рівності та в здоровому навколишньому середовищі.

Список літератури

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року : Резолюція 70/1, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 25.09.2015 р. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/70/1>.

2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України №722/2019 від 30.09.2019 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.

3. Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини. Реалізація Рамкової програми ООН «Захист, повага і засоби захисту»,

схвалені Резолюцією Ради ООН з прав людини № 17/4 від 16.06.2011 р. / «Зміцнення засад у сфері бізнесу та прав людини: драйвери для України»: збірник науково-практичних матеріалів міжнародного проекту. Наук. ред. В.А. Устименко. Київ : НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2019. С. 164-199.

4. Глобальний договір ООН (Global Compact), 1999 р. URL: <https://globalcompact.org.ua/pro-nas/desjat-principiv-gd-oon/>.

5. Декларація Організації економічного співробітництва та розвитку про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства, підписана Урядом України 15.03.2017 р. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fncp.gov.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2020%2F02%2Fdeklaraciya_OESR_ukr.doc.

6. Міжнародний стандарт ISO 26000 «Настанови по соціальній відповідальності» 2010 р. URL: <https://www.iso.org/standard/42546.html>; <https://aop.nmu.org.ua/ua/metodicki/specialist/opg/lzi/zakon/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%20ISO%2026000.pdf>.

7. Про прийняття національних стандартів : наказ Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 29.12.2020 р. № 523. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0523774-20#Text>.

8. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. World Urbanization Prospects: The 2018 Revision (ST/ESA/SER.A/420). New York: United Nations. URL: <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Report.pdf>.

9. United Nations, Department of Economic and Social Affairs. The Sustainable Development Goals Report 2020. New York: United Nations. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/the-sustainable-development-goals-report-2020_1.pdf.

10. Henisz W., Koller T., and Nuttall R. Five ways that ESG creates value. *McKinsey Quarterly*, 2019. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/five-ways-that-esg-creates-value#>.

11. ESG-стратегія Групи ДТЕК. URL: https://dtek.com/ru/investors_and_partners/esg/; Сталий розвиток АСТАРТА-КІЇВ. URL: <https://astartaholding.com/page/20>; Корпоративна соціальна відповідальність ЕРАМ Україна. URL: <https://careers.eram.ua/company/social-responsibility>; Нефінансова звітність ДП НАЕК «ЕНЕРГО-

АТОМ». URL: http://www.energoatom.com.ua/ua/actvts-16/sustainable-development-98/non_financial_reporting-99.

12. Нефінансова звітність. Інструмент соціально відповідального бізнесу. Представництво ООН в Україні / Ініціатива Глобального договору в Україні, 2010. URL: https://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Non-Financial_Reporting__UA_.pdf.

13. Dunn A. 7 innovative projects making cities more sustainable. *World Economic Forum*, 04 September 2020. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/09/cities-sustainability-innovation-global-goals/>.

14. Корпоративна соціальна відповідальність Компанії «Біосфера». URL: <https://biosphere-corp.com/ua/soc/vidpovidalne-stavlennya-donavkolishnogo-seredovishha-ta-vixovannya-kulturi-povodzhennya-zismittyam-yak-z-resursom/>

15. Satterthwaite, D. The Role of Cities in Sustainable Development. *Sustainable Development Insights*, 004, May 2010. URL: <https://www.bu.edu/pardee/files/2010/04/UNsdp004fsingle.pdf>.

16. United Nations. Resolution 71/256 «New Urban Agenda», adopted by the General Assembly on 23 December 2016. URL: <https://uploads.habitat3.org/hb3/NUA-Ukrainian.pdf>; https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_71_256.pdf.

17. Майбутнє, яке на нас чекає. Чому без програм сталого розвитку в бізнесу немає перспектив. *Новий час*, 26 квітня 2020 р. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/maybutnye-dlya-biznesu-staliy-rozvitok-shcho-potribno-znati-pro-nogo-vzhe-sogodni-eksperti-50083754.html>.

18. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.

19. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

20. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

21. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 р. № 66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>.

22. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України №119/2021 від 24.03.2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537>.

23. Про Стратегію людського розвитку : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.05.2021 р., введено в дію Указом Президента України від 02.06.2021 р. №225/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073>.

О.В. Тарасевич,
*д.е.н., доцент, завідувачка відділу
економіко-правових проблем містознавства,
ДУ «Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Макутова НАН України»,
м. Київ, Україна*

Є.С. Градобоева,
*к.е.н., старший науковий співробітник
відділу економіко-правових проблем містознавства,
ДУ «Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Макутова НАН України»,
м. Київ, Україна*

ВІДНОВЛЕННЯ СФЕРИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА МІСТ ДОНБАСУ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ АТРАКТИВНОСТІ ТА КОМФОРТНОСТІ

За результатами щорічного рейтингу комфортності українських міст в 2020 р., в якому оцінено рівень життя в 22 українських обласних центрах, перше місце посідає м. Хмельницький, тоді як щорічний переможець зазначеного рейтингу – м. Київ опинився на другому місці, в той час як трійку лідерів з комфортності замикає м. Львів [1]. Обласні центри окупованих Донець-

УДК 332.1:[352.071:339.13]

*Рекомендовано до друку вченою радою Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України»
(протокол № 9 від 31 травня 2021 р.)*

*Зареєстровано в Державній науковій установі «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»
(посвідчення №323 від 19 травня 2021р.)*

Атрактивність та комфортність територій України (регіонів, міст й об'єднаних територіальних громад): матеріали міжнародної науково-практичної конференції (31 травня 2021 р., м. Київ). Наук. ред. І.В. Заблудська. Київ: НАН України. ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України», 2021. 162 с.

ISBN 978-966-02-9617-6

У матеріалах конференції зібрані результати обміну думками та дискусії щодо атрактивності та комфортності територій. Автори тез доповідей з України, Індії, Польщі та Люксембургу висвітлили теоретичні та практичні аспекти розвитку локальних територій різних країн та рівнів. Приділено увагу особливостям їх позиціонування, брендінгу та інструментам формування привабливості міст та регіонів. Досліджено проблемні питання формування та оцінки атрактивності територій, її впливу на спроможність територіальних громад та рівень життя населення. Розглянуто дискусійні аспекти просторового планування та фінансового забезпечення в умовах децентралізації, смартспеціалізації та застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Висвітлено окремі напрями забезпечення конкурентоспроможності в умовах пандемії Covid-19 та підтримки клієнтоорієнтованості українських виробників.

Для керівників і спеціалістів органів місцевого самоврядування, представників об'єднаних територіальних громад, науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, інших осіб, зацікавлених в розвитку територій.

Оргкомітет конференції може не поділяти думку учасників. Матеріали подано в авторській редакції

УДК 332.1:[352.071:339.13]

ISBN 978-966-02-9617-6

© ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України», 2021

© Автори тез доповідей, 2021